

צמאה נפשי לאדוקים

שיעורים בנושא התפילה

לענין הור"ר אליהו בן בת שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

סדר הגרסאות בקביעות, ומקום קביעות ארבעים (3)

[שם] אמר ר' חלבו אמר רב הונא, כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם (והיה) בעזרו. וכשמת אומרים (פלו) [לן] [אי חסיד אי ענין] [אי עניו אי חסיד] מתלמידיו של אברהם אבינו. ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, דכתוב (בראשית יט) 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'.' ואין עמידה אלא תפלה. שונא' (תהלים ק) 'ועמוד פנתם ופלל'. [ז ע"ב] אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, כל הקובע מקום לתפלתו אויבו נופלים תחתיו, שנאמר (שמואל ב ה) 'ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו ושכן תחתיו' [ולא ידעו עדן] ולא יוסיפו בני עולה לעשותו כאשר בראשונה. רב הונא רמי כתיב 'לעשותי וכתיב 'לכלותי', בתחלה לעשותו ולבסוף לכלותו:

דברנו 28/93

פרק ד

(4)

משלימות התפלה שלא תהא תפלתו במקרה

קרה. כי התפלה הוא הדביקות בו יתברך שהאדם מתדבק בתפלתו בו יתברך, ואם הדביקות הזה היא במקרה בלבד אינו נחשב דביקות כלל. כי כל מקרה הוא לזמן ולשעה ואינו תמיד אבל דבר שאינו מקרי הוא תמיד, לכן ראוי שיהיה הדביקות הזה שלא במקרה כלל. ועל זה באה האזהרה שיקבע מקום לתפלתו. וענין קביעות המקום לתפלה מפני כי קביעות המקום מורה שאין התפלה שלו במקרה כי המקרה אין לו קביעות. ואם יושב פעם אחד במקום זה ופעם במקום אחר דבר זה אינו קביעות כלל ואין זה דביקות בעצם רק מקרה קרה:

ובפר"ק דברכות (ו' ע"א) אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים עליו אי חסיד אי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פנתם ופלל עוד שם אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי כל הקובע מקום לתפלתו אויבו נופלים תחתיו שנאמר ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא יוסיפו בני עולה לעשותו כאשר בראשונה

ובשביל שהאדם נברא לעבוד השם יתברך ראוי שתהיה התפלה תכף ומיד כשעומד ממתנו ולא יפנה אל דברים אחרים בנתיים, כי האדם כשעומד ממתנו כאלו התויד השם יתברך רוחו בקרבו כמו שתקנו בברכת המחזיר נשמות לפגרים מתים, ולפיכך התפלה יותר ראוי שתהיה מיד. וזה אמרם בפרק קמא דברכות (ט' ע"א) תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום מאי לפני מטתי אי' לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה רבי יהושע בן לוי ואמרי לה במתניתא תנא אבא בנימין אומר מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הכותל שנאמר ויסב חזקתיה פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' לא תימא לפני מטתו אלא אימא סמוך למטתו ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דאמר רב חמא בר חנינא ואמרי לה אמר ר' יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין לו בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא תמלא בטנם וכתיב התם וימלאו ימיה עד כאן. מאד יש לתמוה למה על שני דברים אלו היה מצער עצמו. ופירוש דבר זה שהיה מצטער שיהיה הבריאה שלו כאשר האדם נברא עליו, ותכף בבוקר כשעומד ממתנו יתפלל ויעבוד את בוראו כמו שנברא אדם לעבוד בוראו, ולפיכך אמר שהי' מצטער על תפלתו שתהי' סמוך למטתו

למי העליונה - ספק 2

(2) אבל עיקר פירוש זה עוד כי אלו שני דברים שתהיה תפלתו סמוך למטתו וכן מטתו שתהיה בין צפון לדרום הכל ענין אחד הוא. כי כאשר עומד ממתנו נחשב נולד מחדש ולפיכך יש לו להתפלל מיד לפני בוראו, כדי שיתן אל לבו שאין לאדם קיום ועמידה בעצמו רק הוא נתלה בהשם יתברך ושהוא צריך להתפלל לפניו על צרכיו.

למי העליונה - ספק 2

(5) עד כאן. הוזהרו על קביעות מקום התפלה. ויש לך לדעת, כי אברהם היה קובע מקום לתפלתו והיה לו הדביקות בו יתברך בקביעות ולא במקרה דכתיב אל המקום אשר עמד שם, ולכן היה השם יתברך עמו תמיד בקביעות מבלי הסרה כלל והיה דבוק בשכינה. ובעת צאתו למלחמה השכינה היתה לחמת באויביו ותמיד השכינה היתה בעזרו, וכל זה מפני שהיה קובע מקום לתפלתו ר"ל שתפלתו שהוא הדביקות שלו בו יתברך הוא בקביעות ואינו במקרה, ודבר שהוא בקביעות אין לה הסרה כלל הפך המקרה שאין המקרה מתמיד, וכנגד האויב צריך האדם חזק ותוקף שלא יוסר הדביקות. ולפיכך אמר הכתוב על אברהם (תהלים ק"י) נאם ה' לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך הרום לרגליך, כלומר כי מצד הדביקות הזה שהיה אברהם דבק בו יתברך יש לו לישב על יד ימיני, שאין חבור ודביקות כמו זה שיושב על ימינו ואינו נעזב כלל, וזה אלהי אברהם בעזרו, וכדי שידע האדם המדרגה העליונה הזאת כאשר הוא קובע מקום לתפלתו יש לך לדעת ולהבין דברי חז"ל העמוקים, כי מצד המקום שהוא קובע מקום מיוחד לתפלתו מורה שיש לו מקום אצל השם יתברך. וכדבר זה היה מיוחד אברהם כי הוא היה התחלה אל כל העולם, שכן אמרו בשביל אברהם

(6) נברא העולם, והיה כמו העיקר שהוא התחלה וראשון, והעיקר צריך אל מקום שעומד בו, ולפיכך אברהם שהיה התחלה לעולם יש לו מקום מיוחד אצל השם יתברך שהוא מקומו של עולם, והדבר הזה ברור, ולפיכך אמר אלהי אברהם בעזרו, וזה כי כל דבר שיש לו מקום הוא חזק מאוד שהוא כמו האילן שיש לו שורש נטוע במקום אחד שאף כל הרוחות באות אין מזיזין אותו ממקומו, וזה הקובע מקום לתפלתו יש לו נטיעה ודבוק אצל השם יתברך לגמרי אז הוא יתברך חזקו ותקפו וה' צורו אשר יחסה בו, וכבר אמרנו שהיה אברהם ראש והתחלת העולם לכך יש לו מקום אצל מי אשר הוא התחלה אליו, ואף כי אין האדם שקובע מקום לתפלתו הוא עיקר התחלה לעולם כמו אברהם מכל מקום נחשב כמו ענף יוצא מן העיקר, וכאשר יש לאברהם שהוא העיקר מקום אצל השם יתברך כך גם הענף יש לו מקום אצל השם יתברך, וזה שאמר אלהי אברהם בעזרו, והרי הוא מבואר כי המקום הוא תוקף הדבר מגין על הדבר שהוא מקום לו כאשר ידוע מענין המקום, ויורה על זה שם מקום שהוא מקיים את אשר הוא מקום לו, ודבר זה יתבאר עוד, ויותר עמוק מזה, כי במה שהמקום מיוחד אל הדבר שהוא מקום לו, ואי אפשר שיהיה מקום אחד מיוחד

למי העליונה ספק 3

(8)

יט (נט) יקבע מקום
 (כ) לתפלתו, שלא ישגה אם לא לצרף. ואין די במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל, אלא גם בבית הכנסת שקבוצה צריך שיהיה לו (ס) מקום (כו) קבוע: כ"י כנס (סא) שעור (ס) [ס] שני פתחים ואחר כך תפלה. יש מפרשים ששעור שני פתחים דהיינו שמונה פתחים יכנס לפנים, שלא ישב אצל הפתח, שגראה כמשאוי ישיבת בית הכנסת. ולפי זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בכך כלום. ויש מפרשים שהשעור, מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכנון. ולפי זה, אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך כלום. ויש מפרשים, שלא ימהר להתפלל מיד בשכנס, אלא (סב) ישגה שעור שני פתחים. ונכון להש לכל הפרושים:

(9)

(סב) ישגה שעור וכו'. כדי שתחילתו דעתו עליו ותפלה בכונה, כי כשתפלה תכף בכניסתו פתאום אין דעתו מישיבת עליו. (ו) מכבדין בפתח בית הכנסת שיכנס הגדול תחלה, הואיל וראוי למזוזה:

שני ציורים - 8

למחן ציון - אלה סיומן 3 סוף 6

פרק ה

מ

(10)

משלימות עבודה הזאת שם (ח' ע"א) אמר רבי חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים שני פתחים ואחר כך יתפלל. ופירושו זה שאם יכנס שיעור פתח אחד אין הפתח האחד מורה רק על הסלוק מבחוץ בלבד, דהיינו שהוא מסלק עצמו מכל עסקי העולם ואין זה התייחדות לגמרי עם השם יתברך, שצריך אל זה שני דברים, האחד הסלוק מכל הדברים, והשני להתייחד עם השם יתברך אשר הוא מתפלל לפניו. ואין זה בלא זה שאם אין מסלק עצמו מכל הדברים שהם בחוץ אף שהוא פונה להשם יתברך ומתפלל לפניו מכל מקום יש כאן עירוב המחשבה והוא מעכב הדביקות עם השם יתברך, ואם מסלק עצמו מכל הדברים שהם בחוץ צריך שיתחבר עם השם יתברך. ולפיכך צריך שיכנסו שעור שני פתחים, הכניסה בפתח האחת היא הסלקות מבחוץ, והכניסה בשנית היא לפנים להתייחד עם השם יתברך, כי בפתח השנית אין כאן סלוק מבחוץ רק כניסה בפנים והפתח הראשון אינו רק הסילוק מבחוץ, ולפיכך אלו שני פתחים הם סלוק מבחוץ וכניסה בפנים לגמרי, ודבר זה מבואר. אמנם יש עוד בדברי חכמים דבר עמוק אשר על זה אמרו שצריך שיכנסו שיעור שני פתחים דוקא, וזה כאשר תבין המאמר שלפני זה אמרו לרבי יוחנן איכא סבי בבבל תמה אמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל לא בחוץ לארץ כיון דאמרו ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דמהני להו וכדאמר ר"י ב"ל לבניו קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורו חיי אמר רבי אחא בר חנינא מאי קרא אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכתוב בתריה כי מוצאי מצא חיים עד כאן. ויש לפרש כי המקום הוא מקיים את הדבר שהוא מקומו כמו שהתבאר ולכי נקרא מקום שהוא מקיים את הדבר שהוא עומד בו, כי כך תמצא כל הדברים הטבעיים אשר יש לכל אחד מקום, כאשר הוא במקומו הוא מקיים וכאשר יוצא מן המקום אשר הוא טבע אליו הוא נפסד ונאבד, כי האויר אין לו קיום רק במקומו וכבר העידו על זה חכמים במקומות הרבה

נה. כל הקבוצה מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו. יסוד האמנה, שהשגחה העליונה גדולה מאד על כל הדברים שהם מתיחסים להשלמת הכח המוסרי שבאדם, ולהדריכו בדרך ישרה ונעלה. והנה כאשר אל שלמות השכלית צריך האדם מאד שיהי גם כח המרמה שלו שלם ונברי, ע"כ השגחת השי"ת גדולה ג"כ על כל הדברים שגורמים להיות משלימים את הכח המרמה שבאדם, באופן שיעורו אל המעשים הטובים ומדות הטובות. ובאשר להשלמת כח המרמה מועילה מאד קביעות המקום לתפילה, וקדושת המקום פועל לקדש רגשותיו, ע"כ השגחת ד' יחי' ע"ו ביותר להצליחו לתכלית זו. ומי שמרגיל עצמו להבין זה, הוא לא יתחכם יותר מדאי, ותהי' חכמתו מסייעתו תמיד למעשים טובים ומדות טובות. כי ידקק הרכה כמעשיו ומדותיו, בידעו שמהם תוצאות גדולות להשלמת כח המרמה, שהוא הכח הפועל בקרוב על המון המעשים וההרגשות שבאדם. ע"כ כשמת, אומרים עליו אי חסיד אי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו. ובאמת זהו יסוד החסידות והענוה שלא ללכת בגדולות, ושלא לזלזל בכל דבר מוסרי אשר ע"פ השכל המופשט אין לו מקום כ"כ, כי צריך לדעת כי לא על השכל המופשט בלבדו יחי' האדם חיים האמיתיים, כ"א ע"פ המעשים הטובים, שהרכה גורם להם הכח המרמה המצייר כשהוא הולך משרים. ע"כ יחי' ירא ד' וחרד אל דברו. ואברהם אבינו ע"ה ביטל את שכלו ג"כ, והאמין בדי אחר כל התפלספותו, כאלמנה פשוטה, כפי המפי' כניסיון העקרה.

עין סוף ג' נכח חטא
כ"כ ע, נ"ב

לתיג יצאנה - סוף ה